

Zpráva z VIII. česko-slovenského právněhistorického setkání doktorandů a postdoktorandů

Bylo velmi potěšující, že i v této nelehké době celosvětové pandemie a za ztížených podmínek neváhala velká část milovníků právní historie a římského práva vážit svoji cestu na VIII. česko-slovenské právněhistorické setkání doktorandů a postdoktorandů, které se uskutečnilo ve středu 16. září 2020 v Brně na půdě Právnické fakulty Masarykovy univerzity pod patronátem katedry dějin státu a práva. Dané setkání bylo netradičním v mnoha ohledech, jedním z nich byla nutnost nošení ochranných pomůcek – roušek –, a to po celou dobu trvání konference, což s sebou přinášelo samozřejmě některé obtíže, ovšem tyto účastníci snadno překonali. Další chvályhodnou skutečností byla nadstandardní účast studentů magisterských studijních programů a též nesmíme zapomenout na velmi zajímavou habilitační přednášku *JUDr. Mgr. Ondřeje Horáka, Ph.D.* Co se týče samotných účastníků, byly jejich jmény zastoupeny veškeré právnické fakulty České republiky, samozřejmě nechyběla ani účast slovenských kolegů. Konference byla rozdělena do dvou sekcí. První sekce byla věnována moderním právním dějinám a druhá pak starším a obecným právním dějinám a římskému právu.

Brněnské setkání zahájil svým úvodním proslovem vedoucí katedry dějin státu a práva *doc. JUDr. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.*, který přítomné účastníky v této nelehké době přivítal, ocenil zájem studentů magisterských studijních programů o právní historii a též uvítal některé postdoktorandy, kteří přestože se již naplno věnují právní praxi, neváhají svoji alma mater navštívit a v rámci svých příspěvků představit některá zajímavá témata, kterým patří jejich pozornost.

V této zprávě bych se rád detailněji věnoval jednání sekce moderních dějin státu a práva, která zahrnovala celkově tři bloky přednášek a byla zakončena habilitační přednáškou, která díky svému významu přilákala další členy akademické obce.

První přednášku na téma „Ženy v Československých legiích na Rusi a jejich status legionáře“ zahájil student magisterského studia brněnské právnické fakulty *Jakub Novák*, který se o problematiku legionářů dlouhodobě zajímá. V rámci této přednášky došlo k položení a zodpovězení několika zásadních otázek, např. co je status legionáře, zdali byli legionáři nějak odměněni, a v neposlední řadě, kdo byl považován za legionáře. Došlo k analýze relevantních ustanovení zákona č. 462/1919 Sb., o propůjčování míst legionářům a nakonec k představení tří publiku dosud neznámých legionářek.

Dalšího příspěvku se ujal plzeňský kolega *Mgr. Vojtěch Vrba*, který představil „Historii právního režimu českého přístavního pásma ve svobodném hanzovním městě Hamburku“. Přednášející rozebral základy československého přístavního práva, jakožto univerzálního práva na přístup k moři a následně se zabýval právními aspekty a nejasnostmi kupní

smlouvy z 20. let 20. století. V tomto příspěvku bylo možno se mimo jiné dozvědět, že do dnešní doby patří ČR v Hamburku most, se kterým můžeme jakožto stát disponovat.

Další příspěvek, který vycházel zejména z archivního výzkumu, uvedl student brněnské fakulty *Štěpán Burda*, jehož téma znělo „Urážka prezidenta republiky v rozhodovací praxi Krajského soudu v Jihlavě (1923–1939)“, lze hodnotit i zejména k věku přednášejícího jako velmi zdařilý. Tento příspěvek byl zaměřen na ustanovení § 11 zákona č. 50/1923 Sb., zákon na ochranu republiky, které se týkalo, jak nasvědčuje název příspěvku, trestného činu urážky prezidenta republiky. K dispozici byla bohatá judikatura. Během své analýzy student uvedl, že pachatelé byli odsouzeni v průměru ke dvěma týdnům vězení a zároveň k většině urážek došlo během intoxikace alkoholem.

Trestní problematiky období první republiky se týkal i příspěvek začínajícího doktorského studenta brněnské katedry dějin státu a práva *JUDr. Pavla Opata, LL.M.*, který představil institut „Soukromého žalobce v trestním řízení“. Ve svém příspěvku se zaměřil na hmotněprávní a procesněprávní nejasnosti, které byly předmětem četných diskuzí tehdejších právních odborníků. Jelikož se již připravuje nový trestní řád a o znovuzavedení tohoto institutu se velmi uvažovalo, došlo v příspěvku velmi vhodně ke spojení právních dějin s možnou úpravou *de lege ferenda*.

O „Náhradě škody v návrhu občanského zákoníku z roku 1937“ pojednal *Mgr. Martin Pelikán*, jehož výzkumné zaměření disertace se upíná právě směrem vývoje právní úpravy náhrady škody na našem území. V dané prezentaci seznámil publikum s náhradou škody způsobené vojskem, krajní nouzí a v obraně a nouzi. Došlo též na rozbor ustanovení § 1137 s názvem obětování cizího statku.

Následující příspěvatelé přijeli z pražské právnické fakulty, jednalo se o *doc. JUDr. Jiřího Šoušu, Ph.D.*, který společně s *Mgr. Terezou Blažkovou* hovořil na téma „Konfiskace jako důsledek sankce od roku 1918 do roku 1950“. V kontextu tohoto příspěvku došlo nejprve k samotnému představení pojmu konfiskace, jakožto zániku vlastnického práva stávajícího vlastníka a převedení konfiskovaného majetku bez náhrady. Konfiskace byla historicky původně spojena s trestním právem, jakožto odnětí majetku a jeho propadnutí ve prospěch státu, teprve později se stala i institutem správního práva. Dále příspěvek přinesl hodnotné informace ohledně vyvlastnění, blíže posluchače seznámil s ustanovením § 129 v Ústavě z roku 1920, a v neposlední řadě došlo k vysvětlení konfiskační sankce, která se nacházela v celé řadě předpisů a často o ní rozhodoval Nejvyšší soud.

Další příspěvatelem *Mgr. Jan Macura* se ve svém výzkumném zaměření věnuje kartelovému právu za první republiky, a tak se s námi mohl v rámci svého příspěvku podělit o problematiku „Přípravy kartelového zákona“, tedy zákona č. 141/1933 Sb., o kartelech a soukromých monopolech (kartelový zákon). V tomto příspěvku bylo možno se doslechnout, že kartelovou oblast upravovaly již některé předpisy z dob Rakouska-Uherska, např. koaliční zákon z roku 1870, následně ale v důsledku války došlo ke kartelizaci českého hospodářství. Přínosnou informací bylo zajisté zjištění, že návrh kartelového zákona pochází z roku 1925.

Dále v rámci tohoto bloku vystoupil *JUDr. Martin Cempírek, Ph.D.* s příspěvkem „Historické souvislosti vydržení lesního pozemku“. Jeho příspěvek se zabíral problematikou vydržení lesního pozemku, respektive si kladl otázku, jak soudy pracují s historickými judikáty. Je nezbytné ocenit připomenutí, že i praxe soudů není prosta historického bádání. V souvislosti s prvorepublikovou praxí dospěly soudy k tomu, že není možné vydržet

lesní služebnost, respektive je možné vydržet lesní pozemek, nikoli však služebnost. Co se týče problematiky lesního vlastnictví, navázala první republika v teorii i praxi na období habsburské monarchie. Dále došlo k analýze dnešní judikatury, kdy je patrné, že soudy často hledají odpověď v historických předpisech a neváhají se zabývat ani tehdejšími nabývacími právními tituly.

Jako další vystoupil se svým příspěvkem *JUDr. David Kolumber, Ph.D.*, který přítomné zasvětil do problematiky „Ustanovování soudců – česko-historické perspektivy“. K tomuto lze doplnit, že příspěvatelem je sám soudcem, a tak mohl vhodně propojit a komparovat teoretické znalosti se svojí praxí. V rámci příspěvku přednesl srovnání jednotlivých podmínek, které aspirant na pozici soudce musel splnit. Tato komparace pak zahrnovala období od roku 1853 do roku 2017. Jeví se jako vhodné uvést, že od roku 1948 bylo pouze 1 % všech soudců v komunistické straně, následně došlo k vytvoření koncepce soudců z lidu. U těchto soudců se vyžadovala např. praxe z hospodářství, respektive z výroby.

Dalším vystupujícím byl *JUDr. Lukáš Králík, Ph.D.*, který se dlouhodobě věnuje problematice publikací soudních rozhodnutí, sbírkám právních předpisů a zemským zákoníkům. Nutno připomenout, že tento účastník patří ke stálým příspěvkatelům konferencí, a tak jsme byli potěšeni, že nám mohl ve svém příspěvku představit Moravský zemský zákoník. Ten byl oficiálním publikačním prostředkem k vydávání právních předpisů od roku 1849 (1850), oficiálním jazykem byla němčina, česká verze vycházela též, ovšem při rozporech o autentičnost byla rozhodující právě verze německá.

Poslední třetí blok přednášek, v němž se také představily kolegyně ze slovenských právnických fakult, zahájil však student posledního ročníku magisterského studijního programu brněnské fakulty *Milan Dobeš*. Věnoval se problematice trestněprávního postihu příživnictví, kterou zpracovával ve své diplomové práci. Příživnictví bylo v našem právním řádu zakotveno od poloviny 50. let, a to až do pádu komunistického režimu. Ve své podstatě se jednalo o trestný čin, pro který byly stíhány osoby, které se vyhýbaly poctivé práci. Již Ústava 9. května zakotvovala povinnost občanů pracovat ku prospěchu celku. Trestný čin příživnictví byl zaveden bodem 43 novely trestního zákona č. 63/1956 Sb., a to jako ustanovení § 188a. Pro naplnění skutkové podstaty bylo nutné, aby se pachatel vyhýbal poctivé práci a zároveň si zajišťoval živobytí nekalou obživou (žebrota, prostituce, aj.). Skutková podstata se později změnila.

JUDr. Ingrid Lanczová, Ph.D. z Právnické fakulty Trnavské univerzity v Trnavě přítomným představila téma, které se v této době jeví velmi aktuálním. Jednalo se o „Zákonnou regulaci očkování v Uhersku“. Prezentovala též bližší informace o historickém způsobu očkování, který byl nazýván variolací. V roce 1796 použil anglický lékař Edward Jenner k očkování virus kravských neštovic, který navozoval imunitu vůči pravým neštovicím. Vakcinace v Uhersku probíhala tak, že po roce 1809 byli lékaři povinni chodit od města k městu a očkovat, první zákonná úprava očkování byla zavedena roku 1876.

Poslední příspěvek přednesla *JUDr. Alexandra Letková, Ph.D.* z Právnické fakulty univerzity Mateja Bela z Banské Bystrice. Její příspěvek byl věnován tématu „Slovenské národní smíření“. Slovenské národní povstání byla vojensky nezvládnutá operace, která po dvou měsících přešla do partizánského typu boje. Jednalo se však o legitimní projev práva vůči nacistickému Německu. Příspěvatelka vytvořila i anketu, ve které zjistila, že 80 % respondentů je hrdých na toto povstání. Dále byla rozebírána např. teorie ideologie.

Posledním a bezpochyby důležitým bodem konference byla habilitační přednáška pro odbornou veřejnost na téma „K. A. Martini a první moderní kodifikace soukromého práva“, kterou pronesl *JUDr. Mgr. Ondřej Horák, Ph.D.* V jejím rámci byl Martini představen formou životopisného medailonku, zajímavostí bylo například, že pocházel z notářské rodiny a vyučoval pět dětí Marie Terezie. Martini byl představen též jako významný přirozenoprávní teoretik, kdy se inspiroval například Ch. Wolffem – nejsou jen povinnosti, ale i práva. Dále byl uveden Martini jako reformátor. V oblasti trestního práva se stavěl proti trestu smrti, byl pro zmírnění trestů a zvýšení hranice trestní odpovědnosti, v oblasti soukromého práva byl proti sekularizaci manželství, zákazu patisku, nedělitelnosti menších zemědělských usedlostí aj.

Byly představeny Martiniho inspirační zdroje, římskoprávní a přirozenoprávní vlivy. Martiniho myšlenky se prolínají též se současnou občanskoprávní úpravou. Závěrem této přednášky došlo k zohlednění všestrannosti osvěcenských právníků, kteří byli muži teorie i praxe. K. A. Martiniho můžeme považovat za otce kodifikace česko-rakouského práva.

Závěrem lze zhodnotit, že i přes všechny těžkosti, které komplikovaly přípravu i následný průběh konference, bylo setkání velmi zdařilé. Jak *prof. JUDr. Ladislav Vojáček, CSc.*, tak i vedoucí katedry *doc. JUDr. Jaromír Tauchen, Ph.D., LL.M.* neskrývali při pohledu na množství mladých účastníků konference své optimistické vyhlídky na budoucí rozvoj oboru právní historie. K hojně účasti magisterských studentů přispěla nemalou měrou i brněnská doktorandka Mgr. Lucie Mrázková, která založila studentskou skupinu *Collegium iuris Romani* (CIR) sdružující zájemce o právní romanistiku a právní historii.

S přednesenými příspěvky z brněnského setkání se bude moci odborná i široká veřejnost seznámit v tištěném konferenčním sborníku. Elektronická verze tohoto sborníku bude též uveřejněna na webových stránkách brněnské právnické fakulty.

Pavel Opat

doi: 10.14712/2464689X.2021.12